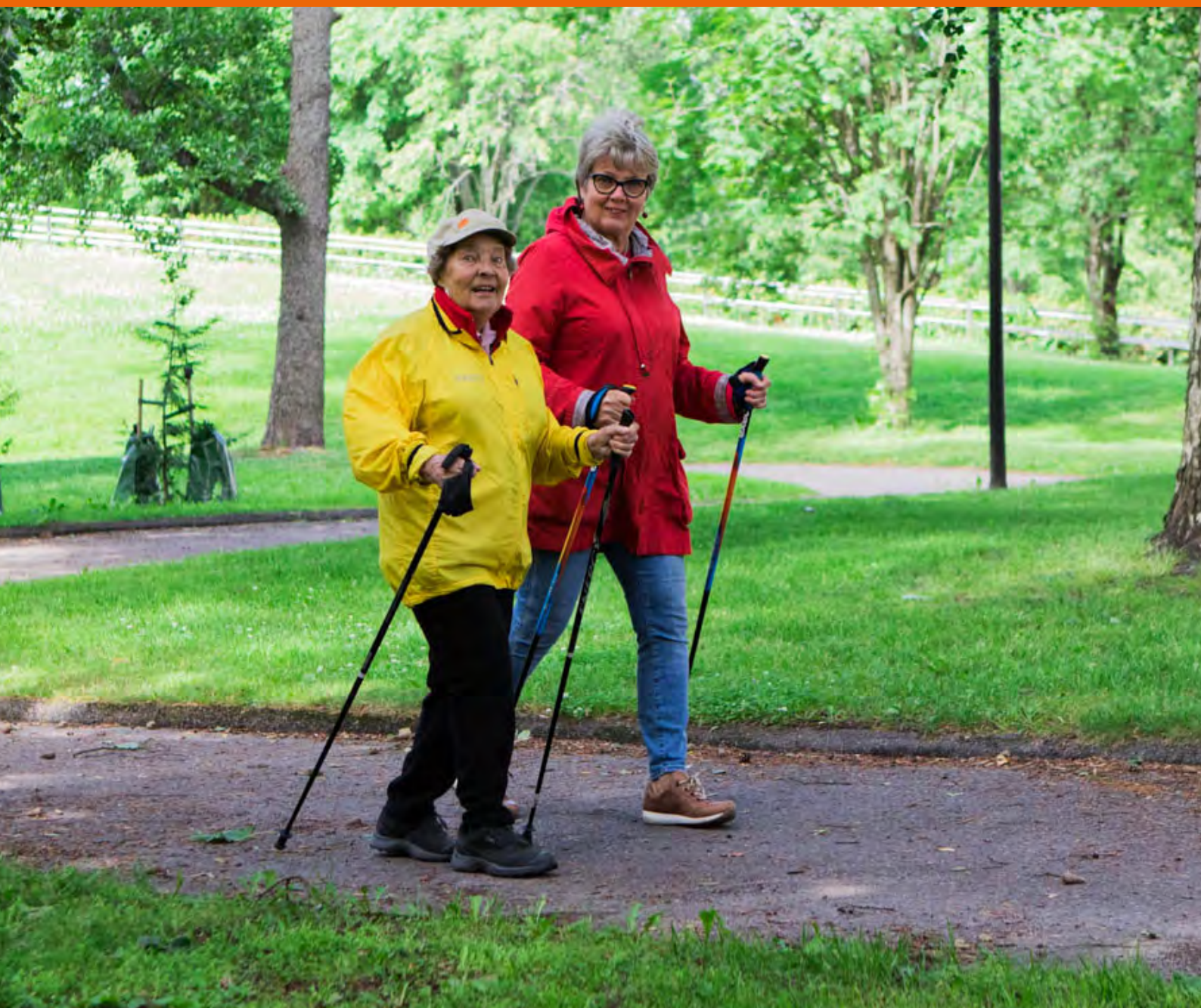

Ikäinstituutti

Ikäturvallinen asuinalue

Jere Rajaniemi ja Erja Rappe

Ikäturvallinen asuinalue

Jere Rajaniemi ja Erja Rappe

ISBN: ISBN 978-952-7254-39-4 (PDF)

Julkaisija: Ikäinstituutti, Helsinki 2022

Valokuvat: Erja Rappe, Ossi Gustafsson, Malin Gustafsson,
Lissu Kiviniemi, Kirsi Koskelainen, Katja Seimelä

Ulkoasu ja taitto: Graafinen suunnittelu Pirjo Uusitalo-Aura

www.ikainstituutti.fi

Sisällysluettelo

Johdanto	4
----------------	---

1 Ikääntyneiden turvallisuus asuinalueilla.....6

1.1 Moninaiset turvallisuusongelmat	7
1.2 Turvallinen liikkumisympäristö	8
1.3 Koettu turvallisuus ja yhteisöllisyys.....	9

2 Ikääntyneiden turvallisuuden edistäminen asuinalueilla..... 10

2.1 Turvallisuuden kehittäminen.....	12
2.2 Liikkumisen turvallisuus	13
2.3 Sosiaalinen turvallisuus	15
2.4 Esimerkkejä kehittämistoimista	16

3 Ikääntyneiden osallistuminen turvallisuuden kehittämiseen 18

3.1 Vanhusneuvosto, asukas- ja alueradit	22
3.2 Toimintatapoja ikääntyneiden osallistumiseen	24

4 Kunnat ikääntyneiden asuinalueturvallisuuden edistäjinä26

4.1 Paikallinen turvallisuustyö ja -suunnitelma	26
4.2 Kuntien ikäpoliittinen suunnitelma ja hyvinvointikertomus.....	30
4.3 Ikäystävällisyyden edistäminen	31
4.4 Poikkisektorinen yhteistyö.....	33
4.5 Toimintatapoja kuntien turvallisuustyöhön	34

5 Järjestöt kehittämässä asuinalueturvallisuutta.....36

5.1 Järjestöjen turvallisuustyö	36
5.2 Toimintatapoja järjestöjen turvallisuustyöhön	38

Johdanto

Turvallisuus on tärkeä osa inhimillistä hyvinvointia. Sillä tarkoitetaan erilaisten uhkien ja riskien poissaoloa tai hallittavuutta sekä turvallisuuden tunnetta. Turvallisuus tekee elämästä ennustettavan ja mahdollistaa luottavaisen suhtautumisen ympäristöön.

Asuinalueilla niin fyysinen kuin sosiaalinenkin ympäristö vaikuttavat turvallisuuteen ja turvallisuuden tunteeseen. Keskeisiä turvallisuustekijöitä ovat liikkumisen turvallisuutta tukevat esteettömyys ja hahmotettavuus sekä sosiaalista turvallisuutta luova yhteisöllisyys. Pelko onnettomuuksista ja rikollisuudesta ei saisi haitata asukkaiden arkea ja aiheuttaa turvattomuutta. Ikääntyessä turvattomuuden tunne saattaa kuitenkin kasvaa, vaikka riski joutua esimerkiksi rikoksen kohteeksi on pieni.

Turvallisuus ymmärretään nykyisin laajasti, ja turvallisuustyössä painottuvat turvallisuuden tunne ja ennalta ehkäisy. Samalla turvallisuustyön yhteys terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen on vahvistunut. Ikääntyneiden asukkaiden osalta turvallisuus kytkeytyy kiinteästi ikä- ja muistiystävällisyyden kehittämiseen.

Koska turvallisuuden edistäminen asuinalueilla on laaja-alaista, siihen tarvitaan monia toimijoita. Turvallisuusviranomaisten, kuten poliisin ja pelastustoimen, ohella työhön osallistuvat eri hallinnonalat, paikalliset järjestöt ja yritykset sekä eri-ikäiset asukkaat.

Tässä oppaassa kuvataan monipuolisesti ikääntyneiden arjen turvallisuutta asuinalueilla. Keskiössä on fyysiseen ympäristöön liittyvä liikkumisen turvallisuus ja turvallisuuden tunteeseen liittyvä yhteisöllisyys. Oppaassa kuvataan keinoja ja toimintatapoja, joilla ikäihmiset, kunnat ja järjestöt voivat edistää asuinalueiden turvallisuutta. Oppaan taustalla on ympäristöministeriön vuonna 2021 julkaisema raportti Turvallinen asuinalue ikääntyneille.

Lisätietoa:

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162877/YM_2021_10.pdf?sequence=1&isAllowed=y

OPAS ON LAADITTU yhteistyössä Sisäisen turvallisuuden kansallisen yhteistoimintamallin Ikääntyneiden turvallisuus asuinalueilla -työryhmän kanssa, jonka jäseniä kirjoittajien lisäksi ovat Markus Alanko (OM), Satu Karppanen (STM), Raija Hynynen (YM), Heli Mäntylä (YM), Tarja Tenkula (Kuntaliitto), Jari Lepistö (SM), Tarja Ojala (SPEK), Teija Mikkilä (Helsingin Muistiyhdistys) ja Jussi Särkelä (VAV Asunnot Oy). Kiitämme lämpimästi kaikkia oppaaseen tietoja antaneita henkilöitä.

Ikääntyneet tilastoissa

- 75 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä kasvaa 9,9 prosentista 17 prosenttiin vuosina 2020–2050 (Tilastokeskus 2021).
- 75 vuotta täyttäneistä (Sotkanet 2021)
 - kotona asuvia on noin 92 % (2019)
 - yksinasuvia on noin 46 % (2020)
 - arkitoimissa kokee vähintään suuria vaikeuksia 35 % (2020)
 - 500 metrin matkan kävelemisessä kokee suuria vaikeuksia 29 % (2020)
 - säännöllisen kotihoidon piirissä on 11 % (2018).
- Joka kolmas yli 65-vuotias ilmoittaa kärsivänsä muistioireista, ja noin 14 500 henkilöä sairastuu vuosittain muistisairauteen (Duodecim 2020).
- Eläkeikäisistä noin kaksi kolmannesta asuu kaupunkimaisella alueella.
- Riski onnettomuuksille alkaa kasvaa 60 ikävuoden jälkeen.

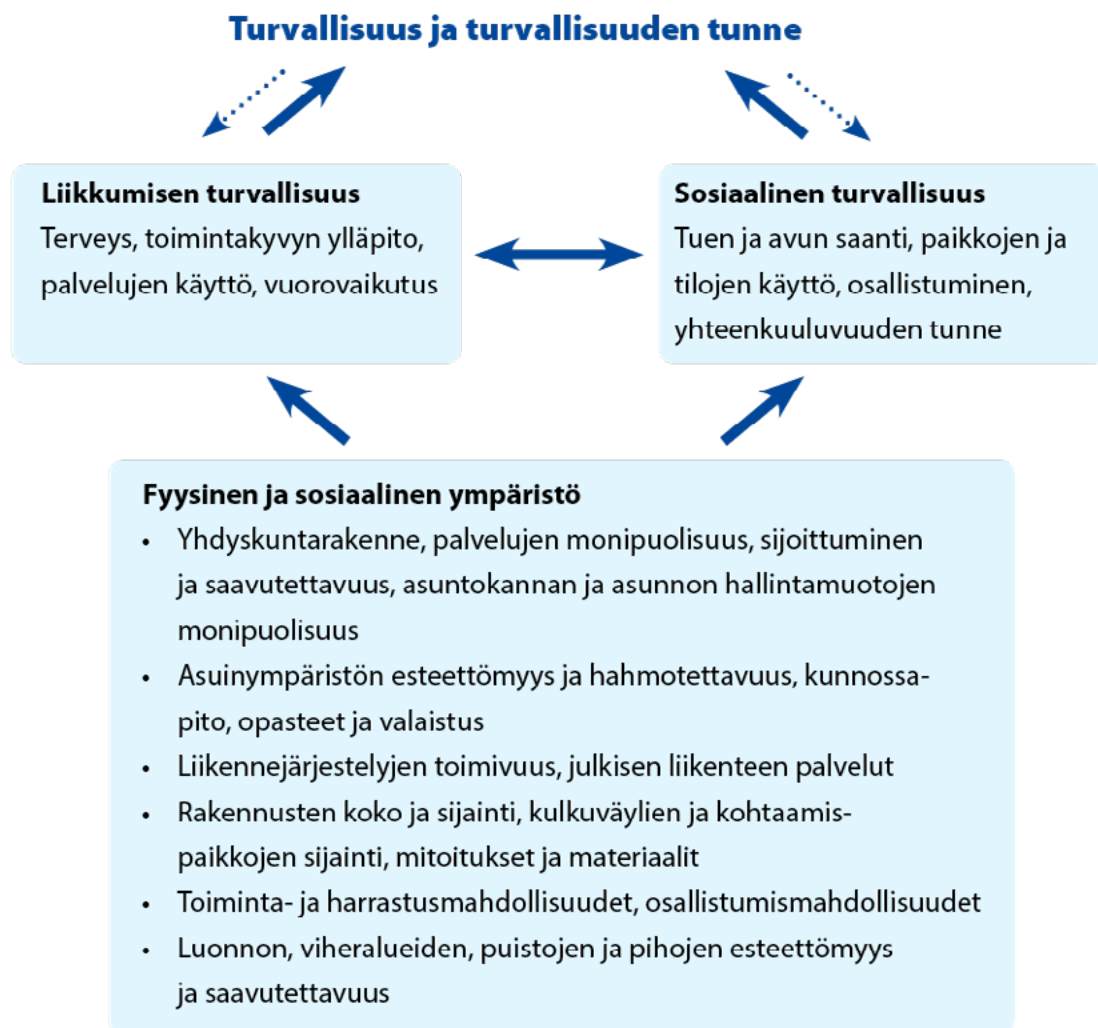

1 Ikääntyneiden turvallisuus asuinalueilla

Suurin osa ikäihmisistä asuu omassa asunnossaan tavallisella asuinalueella. Heistä moni asuu yksin. Ikääntyneet asukkaat viettävät paljon aikaa kotonaan ja sen lähiympäristössä. Ympäristön turvallisuuden vaikutus heidän hyvinvointiinsa ja arjen sujuvuuteen on merkittävä ja lisääntyy fyysisen ja kognitiivisen toimintakyvyn heikentymisen myötä.

Ikääntyneiden turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta edistettäessä liikkumisen turvallisuus ja sosiaalinen turvallisuus ovat keskeisiä kehittämisen kohteita. Niihin voidaan vaikuttaa niin fyysisessä kuin sosiaalisessakin ympäristössä tehtävillä ratkaisulla.

Turvallinen asuinalue on suunniteltu niin, että liikkuminen, ulkoilu, arjen asiointit sekä harrastukset sujuvat iästä ja toimintakyvystä riippumatta. Heikossa asemassa olevista pidetään huolta ja havaituista turvallisuusongelmista ilmoitetaan ja niihin reagoidaan. Yhteisöllinen ja hyväksyvä ilmapiiri luovat turvallisuuden tunnetta, ja apua tarvitseva voi luottaa sitä saavansa.

KUVA 1. Ikääntyneiden asukkaiden turvallisuuteen ja turvallisuuden tunteeseen vaikuttaminen.

1.1 Moninaiset turvallisuusongelmat

Ikääntyneillä ihmisillä on monenlaisia turvallisuusongelmia, ja heidän turvallisuustarpeensa vaihtelevat suuresti. Toimintakyvyltään rajoittuneiden, muistitoiminnoiltaan heikentyneiden tai yksinäisten ikäihmisten ohella on paljon aktiivisia ja hyväkuntoisia ikäihmisiä.

lökkäillä ihmisillä on muuta väestöä enemmän sairauksia, ja heille sattuu heikentyneestä toimintakyvystä johtuvia tapaturmia ja onnettomuuksia. Etenkin kaatumiset ja niistä johtuvat vammautumisesta sekä kuolemat ovat heillä muita yleisempiä. Turvattomuutta voi aiheutua myös yksinäisyydestä, syrjäytymisestä tai pienituloisuudesta. Ongelmat voivat liittyä myös asuin ympäristön esteellisyteen ja kunnossapitoon, palveluiden sijaintiin, palo- tai liikenne-turvallisuuteen sekä rikollisuuteen, kuten petoksiin ja hyväksikäyttöön.

Ilmastomuutoksen myötä hellejaksot yleistyvät ja pidentyvät maassamme. Ne muodostavat kasvavan uhan ikääntyneiden terveydelle, mikä on otettava huomioon asuinalueiden suunnittelussa. Koronavirusepidemia on tuonut esille lisäksi tartuntataudit tekijänä, jolla on vaikutusta asuinalueiden julkisten tilojen turvallisuuteen rajoittaen niiden käyttöä.

Turvallisuuden kannalta riskiryhmiin kuuluvat ikäihmiset

- Toimintakyvyltään heikentyneet ja liikkumisrajoitteiset
- Muistisairaat ja muistitoimintojen haasteita kokevat
- Yksinasuvat, yksinäiset ja pienituloiset
- Äskettäin läheisensä menettäneet
- Väkivaltaa tai kaltoinkohtelua kohdanneet
- Päihteitä käyttävät ja mielenterveysasiakkaat
- Usein päivystyspoliklinikalla asioivat
- Sairaalasta kotiutuneet tai läheisiltään apua saamattomat ikäihmiset.

1.2 Turvallinen liikkumisympäristö

Ikääntymisen ja muistisairauksien mukanaan tuomat muutokset toimintakyvyssä vaikeuttavat ensin ulkona liikkumista, jolloin myös palveluiden käyttö vaikeutuu. Yli 70-vuotiaista lähes puolella on asuinympäristössään liikkumista haittaavia tekijöitä. Eniten haittaa aiheutuu jalankulkuväylien liukkaudesta ja lumisuudesta. Myös huonosti valaistut ja kaltevat alikulut koetaan usein turvattomina. Arjen sujumisen kannalta asiointimatkojen pituus ja esteettömyys ovat ratkaisevia. Tärkeimmät palvelut olisi hyvä sijaita puolen kilometrin kävelymatkan etäisyydellä asunnosta.

Ikääntyneille tapahtuu paljon onnettomuuksia ja tapaturmia liikkeessa. Kaatumiset ulkona ja loukkaantumiset suojatiellä ovat yleisiä. Turvalliset kävelyolosuhteet kannustavat liikkumaan. Tällöin kulkuväylät ovat selkeästi hahmotettavia ja esteettömiä sekä hyvin valaistuja ja kunnossapidettyjä. Ympäristö on rauhallinen eikä levottomia paikkoja esiinny. Pyöräily- ja autoliikenne on erotettu kävelystä ja teiden ylittäminen on turvallista. Levähdyspenkit reitin varrella auttavat jaksamaan. Paikantavalla teknologialla voidaan tukea itsenäistä liikkumista silloin, kun on riski eksymisestä.

KUVA 2. Eri liikennemuodot on erotettu rakenteilla.

KUVA 3. Jalankulun ja pyöräilyn reitit eivät erotu selkeästi toisistaan.

1.3 Koettu turvallisuus ja yhteisöllisyys

Ikääntyneille turvallisuus on ensisijaisesti kokemuksen kautta syntyvä tunnetila. Ikäihmisillä turvattomuuden tunne liittyy usein yksinäisyyteen. Turvattomuuden kokemuksia aiheuttavat myös terveyden ja toimintakyvyn huononeminen sekä kaatumisen ja liikenteen pelko. Ikääntyneet ovat harvoin rikoksen uhreja, mutta uutiset rikollisuudesta voivat aiheuttaa pelkoja. Turvallisuuden tunteelle ympäristön viihtyisyys, rauhallisuus ja siisteys ovat tärkeitä. Päivittäis- sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen helppo saatavuus sekä naapurien ja läheisten muodostama verkosto vahvistavat ikäihmisten turvallisuuden tunnetta.

Yksin asuvalle lähellä asuvat ihmiset voivat olla ainoa yhteys ympäristöön. Vuorovaikutus naapureiden ja taloyhtiön toimijoiden, kuten isännöitsijän ja hallituksen jäsenten, kanssa vaikuttaa paljon turvallisuuden tunteeseen. Kun naapurustossa asuvat ihmiset tunnetaan ja heihin luotetaan, heiltä uskalletaan pyytää tarvittaessa apua ja myös tarjota sitä. Suvaitseva ilmapiiri rohkaisee ikääntyneitä kertomaan kokemuksistaan. Kun ikääntyneen asukkaan turvallisuushuolet tulevat kuulluksi, se vahvistaa hänen osallisuuden kokemustaan.

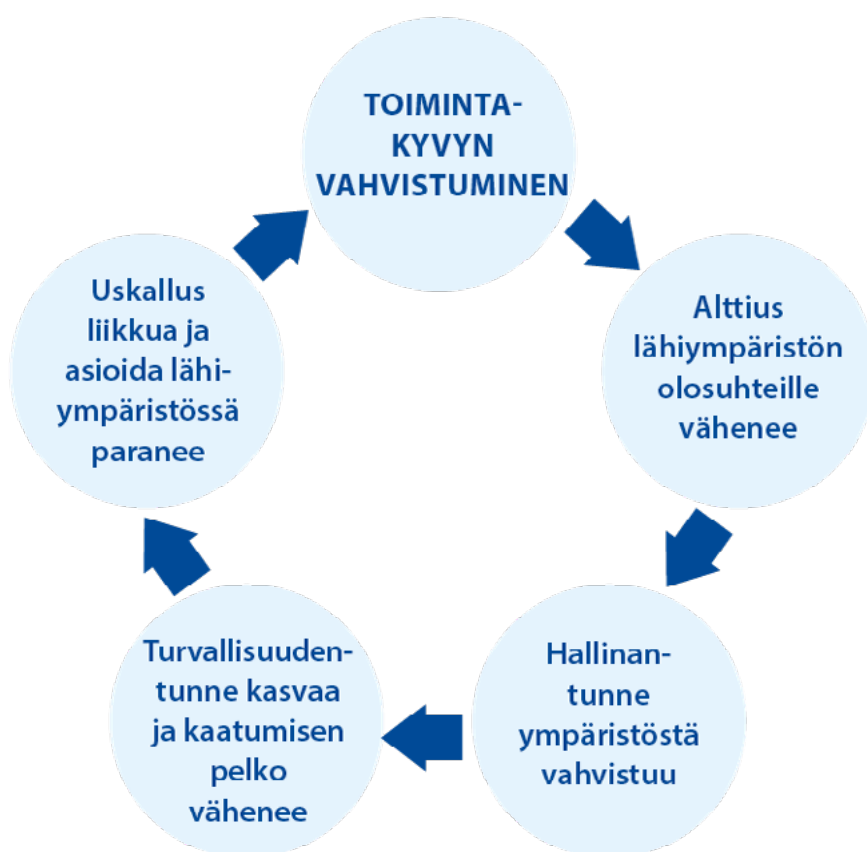
Turvallisuuden tunnetta edistää yhteisöllisyys. Yhteisöllisyys lisää ihmisten liikkumista ja yhdessä tekemistä, mikä ylläpitää sosiaalista kontrollia ja luottamusta muihin asukkaisiin. Yhteisöllisyyden syntymistä tukevat paikat ja toiminta, joissa asukkaat voivat olla vuorovaikutuksessa keskenään.

KUVA 4. Kohtaamispaikat asuinalueella vahvistavat sosiaalista turvallisuutta.

2 Ikääntyneiden turvallisuuden edistäminen asuinalueilla

Ikääntyneet ovat varsin tyytyväisiä asuinalueensa turvallisuuteen kyselyiden perusteella. Kuitenkin kehitettävää on etenkin toimintakykyä ja osallistumista tukevan ympäristön osalta, kun turvallisuutta tarkastellaan laaja-alaisesti.

KUVA 5. Ikäihmisten toimintakyvyn vahvistuminen ja turvallisuus.

Turvallisuuden edistämisessä ennaltaehkäisy ja turvallisuuden tunteen vahvistaminen korostuvat. Turvallisuutta edistävät toimet asuinalueella kohdistuvat fyysiseen ja sosiaaliseen ympäristöön sekä palveluihin. Toimenpiteillä vaikutetaan ympäristön käytettävyyteen ja viihtyisyyteen, esimerkiksi toimintojen sijoittumisen kautta. Kun parannetaan ympäristön esteettömyyttä, hahmotettavuutta ja käveltävyyttä, samalla ehkäistään tapaturmia. Vahvistamalla yhteisöllisyyttä, osallistumismahdollisuuksia ja suvaitsevaisuutta, ylläpidetään keskinäistä luottamusta ja osallisuuden tunnetta. Palveluiden saavutettavuus on ikääntyneelle henkilölle itsenäisen kotona asumisen edellytyksenä merkittävä turvallisuustekijä.

Turvallisuuden edistämisessä tulee huomioida ikääntyneiden erilaisuus. Aktiivisten seniorien turvallisuutta edistetään tukemalla liikkumista ja toimintakykyä. Hyviä keinoja ovat jalan- kulku- ja pyöräilyolosuhteista huolehtiminen sekä lähiliikuntapaikkojen ja harrastusryhmien tarjoaminen.

Liikkumisrajoitteisten ikäihmisten arjen turvallisuutta tuetaan parhaiten ympäristön esteettömyydellä. Muistisairaille henkilöille keskeistä on ympäristön hahmotettavuus, luottamus ymmärretyksi tulemisesta ja liikkumista turvaava teknologia.

Kuva 6. Asuinalueen liikuntapaikalla tapaa naapureita.

2.1 Turvallisuuden kehittäminen

Asuinalueen turvallisuuden kehittäminen on monen toimijan vastuulla. Turvallisuuden toteutuminen yhtenäisesti edellyttää eri toimijoiden, kuten kiinteistöjen omistajien, palveluntuottajien ja kunnan, koordinoitua yhteistyötä.

Jotta ikääntyneiden arjen turvallisuus nivoutuu kuntien tiedolla johtamiseen, on tarpeen pohtia niitä asioita, jotka vaikuttavat ikääntyneiden ihmisten pelkoihin tai ovat sen seurauksia. Tällaisen analyysin avulla toimenpiteitä voidaan kohdistaa joko vältettävän tilanteen ennaltaehkäisyyn tai varautua sen toteutumiseen ja vaikutusten lievittämiseen.

KUVA 7. Turvallisuusriskin hallintamalli.

Turvallisuuden kehittymistä ja toimenpiteiden vaikutuksia voidaan arvioida indikaattorien avulla. Indikaattoreita, joilla voidaan seurata ennalta ehkäisevien toimenpiteiden vaikutuksia, ovat esimerkiksi turvallisuuden tunne, tyytyväisyys asuinalueeseen, tyytyväisyys talvikunnossapitoon, ulkoiluhalukkuus, koettu kävelyturvallisuus tai luottamus avunsaantiin. Indikaattori voi myös kuvata, kuinka toimenpiteet ovat vaikuttaneet riskin toteutumiseen ja sen seurauksiin, kuten kaatumisten ja niistä seuranneiden tapaturmien ja hoitokasojen määrään tai poliisin hälytystehtävien määrään.

2.2 Liikkumisen turvallisuus

Kävelyteiden kunto ja valaistus sekä liukkauden torjunta ovat tärkeimmät ikääntyneiden asukkaiden liikkumisen turvallisuuteen vaikuttavat tekijät. Pinnoitteiden tasaisuus, reittien hyvä talvikunnossapito ja lehtiliukkauden ehkäisy syksyisin vähentävät kaatumisriskiä. Reittien hahmottamista tukevat yhtenäiset pinnoitteet ja värit, häikäisemätön valaistus sekä opasteet. Jalankulkureittien erottaminen muusta liikenteestä ja riittävä leveys apuvälineiden kanssa kulkemiseen parantavat koettua turvallisuutta. Suojateiden selkeä merkintä ja hyvä näkyvyys risteyksissä vähentävät onnettomuusriskiä.

KUVA 8. Pudonneet lehdet jalankulkureitillä peittävät epätasaisuudet ja voivat olla liukkaita.

KUVA 9. Reittien hyvä kunnossapito talvella rohkaisee kaikenikäisiä ulkoilemaan.

KUVA 10. Yllättäviä esteitä jalankulkureitillä on vaikea hahmottaa.

KUVA 11. Merkkivalot kiinnittävät jalankulkijan huomion liikennevaloihin.

Suojateiden turvallisuutta parantaa liikennevalojen riittävän pitkä tai itse säädettävä ylitysaika, ääniohjaus sekä suojatien hyvä valaistus ja merkkivalot. Lätkäälle kulkuväylän esteet voivat olla vaikeasti hahmotettavia. Kulkuväylälle pysäköidyt autot ja potkulaudat sekä mainoskyltit hankaloittavat kulkua ja lisäävät kaatumisriskiä.

Penkit reittien varrella ja julkisen liikenteen pysäkeillä ovat ikääntyneiden ulkona liikkumiselle tärkeitä. Levähdyspaikka vähentää väsymisen ja tapaturmien riskiä. Samalla voi tarkkailla ympäristöä ja vaihtaa kuulumisia toisten kanssa.

Kasvillisuudella voidaan myös parantaa kävelyreittien turvallisuutta. Kasvillisuus viilentää ympäristöä haihduttamalla vettä ja varjostamalla, jolloin reiteillä jaksaa liikkua myös helteillä. Kasvit myös puhdistavat ilmasta kaasumaisia epäpuhtauksia ja pienhiukkasia, jotka ovat riskitekijöitä ikäihmisten terveydelle.

Ikääntyneiden turvallisuuden tunnetta voidaan vahvistaa järjestämällä mahdollisuuksia harjoitella liikkumista asuinympäristössä ja kokeilla palveluita opastettuna. Aktiiviset ikääntyneet ovat hyviä oppaita, koska he ymmärtävät vanhojen ihmisten kokemuksia.

Fölikaveritoiminta

Turun seudun joukkoliikenne Föli järjestää Fölikaveritoimintaa, missä senioreista koostuva ryhmä kannustaa ja auttaa muita ikäihmisiä joukkoliikenteen käytössä.

Lisätietoa: <https://www.foli.fi/fi/f%C3%B6likaverit>

Esteetön asiointiliikenne, joka kutsuttaessa poikkeaa hakemaan omalta ovelta ja vie haluttuun päämäärään, palvelee hyvin ikääntyneiden tarpeita. Kuljettaja, joka voi avustaa ostosten kantamisessa sekä mahdollisuus soittaa suoraan autoon madaltaa kynnystä lähteä liikkeelle.

Linkki-VIP

Jyväskylän kaupungin Linkki-VIP palveluliikenne on avoin kaikille käyttäjille. Sitä liikennöidään esteettömillä pienoibusseilla, joissa on paikkoja myös pyörätuoleille.

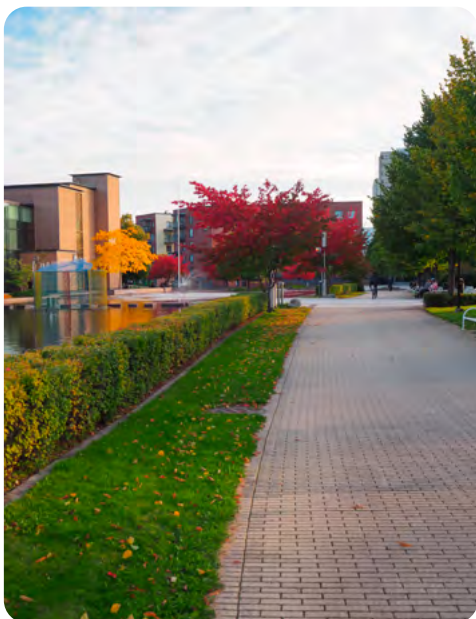
Lisätietoa:

<https://linkki.jyvaskyla.fi/aikataulut-ja-reitit/linkki-vip-ja-asiointiliikenne>

2.3 Sosiaalinen turvallisuus

Kun alueella asuu erilaisia ihmisiä ja sosioekonominen rakenne on monipuolinen, yhteisöllisyys ja sosiaalinen kontrolli voivat vahvistua. Esteettömät asunnot ja asuinkorttelit, joissa on myös mahdollisuuksia yhteisölliseen asumiseen ja palveluihin, soveltuvat ikäihmisille. Yhteisöllisyyden muodostuminen edellyttää aikaa ja yhteistä toimintaa. Yksipuolisesti pienistä asunnoista koostuvilla alueilla asukkaiden vaihtuvuus on suurta ja ympäristö voi muodostua levottomaksi.

Muiden ihmisten läsnäolo parantaa turvallisuuden tunnetta ja voi estää ilkivaltaa ja rikoksia. Monipuolinen toiminta eri vuorokauden aikoina ja asuinalueen viihtyisyys lisäävät paikan käyttäjiä. Viihtyisyyttä parantavat hyvin kunnossapidetyt oleskelu- ja viheralueet. Epäsiisteys ja ilkivallan jäljet heikentävät turvallisuuden tunnetta ja ne tulisi korjata nopeasti. Siisteyteen vaikuttaa roskakorien sijainti ja niiden tyhjentämisväli. Hyvä valaistus vähentää turvattu-
muutta, sillä pimeä ympäristö synnyttää pelkoa väkivallan tai rikoksen uhriksi joutumisesta. Kun palvelut, joihin liittyy turvallisuusriskejä, kuten pankkiautomaatti, sijaitsevat näkyvällä ja hyvin valaistulla paikalla, niitä uskaltaa käyttää.

KUVA 12. Hyvä näkyvyys sekä levät ja viihtyisät kulkureitit lisäävät turvallisuutta.

KUVA 13. Ilkivallan merkit ja tyhjät rakennukset synnyttävät turvattomuutta.

2.4 Esimerkkejä kehittämistoimista

Värikäs asiointireitti. Savitaipaleen keskustassa on maalattu pinkillä värillä kevyen liikenteen väylälle esteetön ja turvallinen asiointi- ja ulkoilureitti. Helposti hahmotettava ja eksymistä ehkäisevä reitti kannustaa erityisesti ikäihmisiä ja muistisairaita ulkoilemaan, asioimaan ja osallistumaan paikalliseen elämään. Reittiä osoittava pinkki viiva on noin metrin levyinen ja se kulkee paikallisen toimintakeskuksen, hyvinvointiaseman ja keskeisten palvelujen kautta. Maalattu viiva ei muodosta liukasta pintaa ja se on saanut värinsä kunnan logosta. Myös kivituhkalla päällystetty rantareitti tulevine pinkkeine opasteineen on osa lähes kaksi kilometriä pitkää kokonaisuutta.

KUVA 14. Pinkki raita johdattaa kulkua.

Reitin suunnitteluun on osallistunut laajasti paikallisia toimijoita: Savitaipaleen sosiaali- ja terveydenhuolto sekä kunnan tekninen toimi, vammais- ja vanhusneuvosto, ikäihmisten asumispalveluita tarjoava yhdistys, ammattikorkeakoulun opiskelijat sekä arkkitehtitoimisto. Opiskelijat ovat tehneet esteettömyyskartoituksen ja reitin visuaalisen suunnitelman opasteineen. Vanhus- ja vammaisneuvoston jäsenet ovat kartoittaneet paikan päällä reitin turvallisuutta sekä tarvittavien penkkien ja kaiteiden paikkoja.

Esteetön asiointireitti. Hervannassa Tampereella on suunniteltu ja osin toteutettu esteetön asiointireitti. Hervannassa palvelut ovat lähellä asukkaita, mutta ne sijaitsevat useissa rakennuksissa. Palveluita yhdistämään suunniteltiin 600 metrin asiointireitti, jonka varrella ovat keskeiset hyvinvointi- ja päivittäispalvelut. Esteettömyyden parantamiseksi lisättiin palveluihin ohjaavia opasteita, levähdyspenkkejä ja keskisaareke suojaetelle.

KUVA 15. Hidastetöyssyt, suojatien korotus ja ajoväylän kavennus suojatien kohdalla parantavat kävelyturvallisuutta.

KUVA 16. Penkillä voi kerätä voimia tien ylitykseen.

Turvallisuuden edistäminen lähiöohjelmassa (2020–2022). Ympäristöministeriön koordinoiman lähiöohjelman kuntahankkeissa edistetään asuinalueiden turvallisuutta monin eri keinoin. Hankkeissa kiinnitetään huomiota etenkin esteettömyyteen ja valaistukseen. Kehittämisen kohteena ovat erilaiset kulkureitit sekä puistot ja viheralueet. Myös eri käyttäjäryhmille soveltuvat liikuntapaikat, penkkien riittävyys ja palvelujen saavutettavuus ovat tarkasteltavana. Kehittämisen apuna käytetään mm. esteettömyyskartoituksia. Suurissa kaupungeissa painotetaan asuinalueiden eriytymisen eli segregaation ehkäisemistä. Eri-ikäisten asukkaiden osallistuminen ja yhteisöllisyys korostuvat. Ikäystävällisyys on yksi ohjelman kehittämisteemoista.

Turussa kehittämisen kohteeksi on otettu Runosmäen lähiö, jonka asukkaista noin kolmannes on ikäihmisiä. Hankkeessa kehitettävälle alueelle toteutetaan selkeä kokonaisopastus tauluineen ja viitoituksineen. Alueen yleisvalaistusta sekä ajo- ja kulkuväyliä merkintöjä ja pintoja parannetaan. Alueelle tuodaan senioripenkkejä sekä esteettömiä ja lämmitettäviä bussipysäkkejä. Ikääntyneille suunnattuja lähiliikuntapaikkoja lisätään. Helsingissä parannetaan asuinalueiden asemanseutuja koetun turvallisuuden lisäämiseksi. Ulkokalusteita, rakenteita ja kasvillisuutta kunnostetaan ja valaistusta parannetaan.

Lisätietoa: <https://ym.fi/lahioiden-kehittaminen>

3 Ikääntyneiden osallistuminen turvallisuuden kehittämiseen

Ikääntyneet asukkaat voivat vaikuttaa asuinalueen turvallisuuteen osoittamalla turvallisuusongelmia sekä ehdottamalla keinoja, jotka parantavat turvallisuutta ja vahvistavat turvallisuuden tunnetta. On tärkeää saada tietoa toimintakyvyltään erilaisilta ikääntyneiltä. Muistinsa huonoksi kokevat voivat antaa tietoa ympäristön hahmotettavuudesta ja esteettömyydestä sekä turvallisuuden tunteeseen vaikuttavista tekijöistä. Hyväkuntoiset taas voivat tuoda esille niitä asioita, joilla heidän toiminta- ja liikkumiskykyään voidaan parhaiten ylläpitää kaatumisten ja tapaturmien ehkäisemiseksi.

Osallistumisen tapoja on useita. Turvallisuuskyselyiden sekä turvallisuus- tai esteettömyyskävelyiden kautta voi tuoda esille erilaisia näkemyksiä ja kokemuksia. Kyselyillä voidaan myös kartoittaa niitä henkilöitä, jotka olisivat kiinnostuneita osallistumaan henkilökohtaisesti turvallisuuden kehittämiseen. Asukastilaisuuksissa, raadeissa ja työpajoissa on mahdollisuus keskustella ja osallistua toimenpiteiden suunniteluun ja arviointiin. Vammais- ja vanhusneuvostojen edustajille voi esittää toteuttamishdotuksia. Myös järjestöjen paikallisyhdistykset, kuten eläkeläis- ja muistiyhdistykset sekä kaupunginosa- ja kyläyhdistykset, ovat tärkeitä osallistumisen väyliä, joiden kautta turvallisuuteen liittyviä teemoja saadaan näkyviksi.

Ikääntyneiden osallistumiseen on varattava riittävästi aikaa ja sopivat menetelmät. Paikan päällä tapahtuvat kävelyt ja työpajatyöskentelyt pienissä ryhmissä ovat suositeltavia. Niiden avulla saadaan selville kohteita, joissa on ongelmia ja voidaan yhdessä pohtia mahdollisia ratkaisuja. Esimerkiksi penkkien ja opasteiden paikat reittien varrella on hyvä päättää yhdessä ikäihmisten kanssa.

Ikääntyneet mukana tiedonkeruussa Jyväskylässä. Jyväskylässä toteutettiin vuonna 2021 ikääntyneiden asumista parantava IHANA-hanke, jossa kerättiin monipuolista tietoa asuinalueiden ikäystävällisyydestä ja turvallisuudesta. Tiedonkeruuseen osallistui kaupungin ohella paikallisen ammattikorkeakoulun opiskelijat sekä ikääntyneet asukkaat itse.

Hankkeessa kerättiin tietoa kolmella eri asuinalueella. 55 vuotta täyttäneille asukkaille lähetettiin henkilökohtainen kysely, johon sai vastata joko lähettämällä vastaukset palautuskuoressa postitse tai verkkokyselynä. Verkkokyselyn valitsi 6 % vastaajista. Lisäksi toteutettiin havainnointiin perustuvat esteettömyyskatselmuksien ja palvelujen ikäystävällisyyden kartoittaminen. Tietoa kertyi ikäystävällisyyden ja turvallisuuden kannalta keskeisistä asioista, kuten kulkureittien helppokulkuisuudesta ja kunnossapidosta, penkeistä, valaistuksesta, palvelujen saavutettavuudesta sekä alueen rauhallisuuteen ja turvallisuuteen liittyvistä kokemuksista.

Havainnoinnit esteettömyydestä ja palvelujen saavutettavuudesta toteuttivat ammattikorkeakoulun opiskelijat. Lisäksi palvelujen ikäystävällisyyden kartoittamiseen ja asuinalueilla toteutettuihin penkkikävelyihin otettiin mukaan postikyselyssä yhteystietonsa antaneita ikäihmisiä. Kaupungin vanhusneuvosto oli mukana suunnittelemassa karttapohjalle paikantuvien hyvinvointi-indikaattoreiden sisältöjä ja painotuksia.

Lisätietoa:

<https://www.jyvaskyla.fi/hankkeet/ihana-ikaantyvien-hyva-asuminen-jyvaskylassa-hanke>

Kysely ikääntyneille

- Ikääntyneet ovat mukana suunnittelemassa kyselyä tai testaamassa kysymysten ymmärrettävyyttä ja tarpeellisuutta etukäteen
- Kyselystä ja sen tarkoituksesta tiedotetaan laajasti ennen toteutusta
- Kysely lähetetään henkilökohtaisesti postitse palautuskuoren kera
- Kyselyyn on myös mahdollisuus vastata verkossa
- Vastaaaja voi antaa yhteystietonsa jatkotyöskentelyä varten
- Tuloksista viestitään niin, että tieto tavoittaa vastaajat
- Kerrotaan tuloksista saatava hyöty ja mihin toimenpiteisiin niiden perusteella on ryhdytty
- Toimenpiteiden valmistumisesta tiedotetaan.

Ikääntyneet asuvat usein taloyhtiöissä sijaitsevilla omistusasunnoissa. Taloyhtiön toimintaan ja sen hallituksen työskentelyyn osallistuminen on tärkeä keino vaikuttaa asuinympäristön turvallisuuteen. Taloyhtiöissä on hyvä kartoittaa ikääntyneiden asukkaiden turvallisuustarpeita ja ikääntymiseen liittyviä haasteita. Hyvän vuorovaikutuksen avulla vahvistetaan turvallisuuden tunnetta ja voidaan sopia toimintatapoja, jotka ottavat kaikenikäiset asukkaat huomioon.

Ikäystävällinen taloyhtiö. Sopimusvuorisäätiön Markku-hanke ja Kiinteistöliitto Pirkanmaa toteuttivat taloyhtiötoimijoille kyselyn ikäasumisen arjen kokemuksista ja ikääntymiseen liittyvän tiedon tarpeista. Kyselyn perusteella taloyhtiöt tarvitsevat lisää tietoa ikäasumisen ratkaisuista, toimintaohjeita ongelmatilanteisiin puuttumiseen ja kaikille saavutettavaa sisäistä viestintää ja vuorovaikutusta.

Lisätietoa:

<https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/ikaystavallinen-taloyhtio>

Muistiystävällinen taloyhtiö. Varsinais-Suomen Muistiyhdistys ja Kiinteistöliitto Varsinais-Suomi selvittivät, miten taloyhtiöt ovat varautuneet muistioireisiin asukkaisiin ja millaisia turvallisuushaasteita muistisairauksiin liittyy. Selvityksen pohjalta on laadittu toimintaohjeita turvallisuuden edistämiseksi taloyhtiöissä.

Lisätietoa:

<https://www.muistiturku.fi/fi/muisti-ja-muistisairaudet/arjen-turvallisuus/taloyhtiot-ja-muisti/>

Kun aikaa vietetään omalla asuinalueella paljon, niin arjen sujuvuutta hankaloittavat ja turvallisuutta vaarantavat tekijät tulevat helposti havaittua. Lähiympäristön ongelmista, esimerkiksi kunnossapidon puutteista, on hyvä ilmoittaa niistä vastaaville tahoille, kuten taloyhtiölle tai kunnalle. Turvallisuutta vaarantavien tekijöiden ohella on tärkeää tuoda esille myös tekijöitä, jotka tukevat ja ylläpitävät turvallisuutta. Esimerkkejä hyviksi koetuista ratkaisuista kannattaa kertoa eteenpäin muille, etenkin kunnan toimijoille, jotta niitä toteutettaisiin myös muilla alueilla. Kunnilla on usein erilaisia palaute- ja ilmoituskanavia, joihin voi ilmoittaa havaitsemistaan turvallisuusongelmista, mutta palautetta voi antaa myös onnistumisista.

Turun kaupungin palautepalvelu. Palautepalvelussa voi antaa palautetta asumisesta ja ympäristöstä, kaupunkisuunnittelusta, esteettömyydestä ja palveluista. Palautetta annettaessa rajataan aihealue ja aihe sekä palautteen luonne valikoista (esim. kiitos, kysymys, moite). Vapaasti kirjoitetun palautetekstin ohkeen voi liittää havaintoja tarkentavia kuvia. Palaute kohdistetaan kartalle osoitteen perusteella tai piirtämällä. Kartalta voi myös katsella annettua palautetta aiheiden mukaan karttapohjilla. Yhteystiedot antamalla palautteeseen saa vastauksen joko sähköpostilla tai puhelimitse. Annettuja palautteita ja niiden käsittelyn tilaa voi tarkastella hakutoiminnolla.

Lisätietoa: <https://opaskartta.turku.fi/eFeedback>

Turvakanava. Jokilaakson pelastuslaitos ylläpitää alueellista Turvakanava.fi -palveluportaalia, joka mahdollistaa ympäristön turvallisuuspoikkeamien ilmoittamisen viranomaisille karttasovelluksella. Ilmoitus voi liittyä esimerkiksi asuinalueella havaittuihin erilaisiin turvallisuuspoikkeamiin.

Lisätietoa: <https://turvakanava.fi/fi>

Liikkumisen turvallisuutta voi jokainen parantaa omalla käyttäytymisellään. Ulkoilemaan ei kannata lähteä sairaana eikä väsyneenä. Jos pystyssä pysyminen arveluttaa, ulkoillessa on hyvä käyttää apuvälineitä, kuten kävelysauvoja tai rollaattoria. Monet järjestöt tarjoavat ulkoiluystäviä, joiden kanssa on turvallista kävellä. Huonolla kelillä onnettomuusriski kasvaa. Jalankulkusäävaroitukset voi tarkistaa Ilmatieteenlaitoksen sivuilta.

Lisätietoa: <https://www.ilmatieteenlaitos.fi/varoitukset>

Liikkumisen turvallisuutta edistää

- Lihaskunnon ja tasapainon ylläpito säännöllisellä liikkumisella
- Apuvälineiden ja liukuesteiden käyttö jalkineissa tarvittaessa
- Tutustuminen asuinalueen paikkoihin ja ihmisiin
- Ulkoilun välttäminen liukkaalla kelillä, kovalla pakkasella ja tuulella sekä helteellä
- Ongelmien ilmoittaminen kunnossapidossa vastaavalle taholle
- Ladatun puhelimen mukaan ottaminen ulkoillessa
- Puhelimen paikantavien karttasovellusten käytön opettelu
- Sijainnin paikantavan 112-sovelluksen lataaminen puhelimeen tai paikannuslaitteiden käyttö.

KUVA 17. Ulkoiluystävä rohkaisee liikkeelle.

3.1 Vanhusneuvosto, asukas- ja alueraadit

Vanhusneuvosto on vakiintunut, erityisesti ikääntyneille suunnattu vaikuttamisen muoto kunnissa. Lisäksi kuntalaisista koostuvat asukasraadit ja muut vastaavat raadit täydentävät perinteisiä poliittisia vaikutuskanavia. Nämä avaavat vaikuttamismahdollisuuksia asumisen turvallisuuden kehittämiseen myös ikääntyneille kuntalaisille.

Vanhusneuvosto on lakisääteinen. Sen kokoonpanon, valinnan ja toimintatavat kunta voi itse päättää. Paikalliset eläkeläisyhdistykset ovat usein neuvostoissa edustettuina.

Neuvostojen työskentelyssä ikääntyneiden asumiseen ja elinympäristöjen kehittämiseen liittyvät teemat tulevat vahvasti esille. Vanhusneuvostot antavat muun muassa lausuntoja kaava- ja rakennushankkeista sekä osallistuvat kuntien ikääntymispoliittisten suunnitelmien valmisteluun. Neuvostot välittävät monipuolisesti tietoa ikääntyneiden asumisesta sekä kunnan viranhaltijoille että päättäjille ja järjestävät erilaisia tilaisuuksia.

Vanhusneuvostojen toimia turvallisuuden edistämiseksi

- Kaatumisen ehkäisy: liukuesteitä ja nastoja ikäihmisten kenkiin
- Liikkumisen turvallisuus: suojatie, risteysvalojen säätömahdollisuus, palveluliikenteen saaminen
- Esteettömyys: penkkejä ja rampeja, reunakivetyksen poisto, automaattiovet
- Palvelut: palvelusetelin kehittäminen lumenauraukseen, lähipalveluiden säilyminen
- Asuntorakentaminen: yhteisöllisyyttä tukeva vuokratalo, asiantuntijuuden ja näkemysten antaminen.

Lähde: Vanhusneuvostojen toiminta ja vaikutusmahdollisuudet kunnissa. Ihmisoikeuskeskuksen julkaisuja 7/2021.

Asukas- ja alueraatien tarkoituksena on antaa asukkaille mahdollisuus osallistua kuntien palveluiden, hankkeiden ja esimerkiksi asuinalueita koskevien suunnitelmien valmisteluun. Raatien nimikkeet ja toimintatavat vaihtelevat.

Asukasraateihin valitaan usein pieni ryhmä kuntalaisia hakijoiden joukosta ajallisesti rajattuun työskentelyyn. Yleensä raati pyritään saamaan mahdollisimman edustavaksi siten, että se koostuu eri ikä- ja asukasryhmiin kuuluvista henkilöistä.

Alueraadeissa voi olla mukana alueen asukkaita, asukasyhdistyksiä, järjestöjä ja yrityksiä. Tarkoituksena on tuoda paikallisten toimijoiden ääni virkamiesten ja päättäjien tietoisuuteen

sekä edistää yhdessä kunnan kanssa esimerkiksi asumiseen, liikenteeseen ja palveluihin liittyviä kehittämistoimenpiteitä.

Ikäihmisten vaikuttajaraati Hämeenlinnassa. Vaikuttajaraadit ovat kuntalaisten vaikuttamis- ja osallistumiskanavia, joihin voi vapaasti ilmoittautua mukaan. Raateja on ollut Hämeenlinnassa vuodesta 2013 lähtien. Niiden toimikausi on valtuustokausi ja ne kokoontuvat vähintään 4 kertaa vuodessa. Yksi raadeista on ikäihmisten vaikuttajaraati. Raadin tehtävänä on mahdollistaa osallistuminen ja vaikuttaminen sekä luoda kuntalaisille ideointi-, kehittämis- ja vuorovaikutuskanava. Painopisteenä ovat kotona asuvat ikäihmiset, ja ikääntyneiden ihmisten asumisen kehittäminen on osa toimintaa.

Lisätietoa:

<https://www.hameenlinna.fi/hallinto-ja-talous/osallistu-ja-vaikuta/vaikuttajaraadit/ikaihminen-vaikuttajaraati/>

Alueraadit Lappeenrannassa. Lappeenrannassa on pitkä kokemus alueraadeista, jotka tarjoavat asukkaille mahdollisuuden vaikuttaa ja saada yhteyttä päättäjiin ja virkamiehiin. Alueellisissa raadeissa toteutetaan erilaisia asumiseen, liikennejärjestelyihin ja palveluihin liittyviä hankkeita yhteistyössä kaupungin kanssa. Asukkaiden ja asukasyhdistysten ohella mukana on myös muita toimijoita, kuten alueen järjestöjä ja yrityksiä.

Lisätietoa:

<https://lappeenranta.fi/fi/Osallistu-ja-vaikuta/Asukas--ja-alue-toiminta/Alue-raadit>

3.2 Toimintatapoja ikääntyneiden osallistumiseen

Asukkaiden kuuleminen. Ikääntyneiden näkökulmasta asukkaiden kuulemisessa tulee käyttää monipuolisia menetelmiä. Kuuleminen verkkoalustoilla ei pelkästään riitä. Asuinym-
päristön turvallisuuden kehittämisessä voidaan hyödyntää seminaareja, kuulemistilaisuuksia,
raateja, työpajoja sekä erilaisia matalan kynnyksen tapaamisia ja kahvitilaisuuksia, joista tie-
dotetaan monikanavaisesti. Osallistuminen tulee tehdä mahdolliseksi myös niille asukkailla,
joiden toimintakyky tai muistitoiminnot ovat heikentyneet. Tilaisuudet on tarpeen järjestää
niin, että niiden asukkaiden, joita asia koskee, on helppo tulla paikalle. Työkaluja ikääntynei-
den asukkaiden osallistumiseen on kerätty Green-SAM-hankkeen verkkosivuille.

Lisätietoa: <https://greensam.eu/toolbox/>

Turvallisuuskysely. Kyselyn tarkoituksena on selvittää asukkaiden näkemyksiä rikoksista,
järjestyshäiriöistä, onnettomuuksista, tapaturmista, varautumisesta ja turvattomuudesta.
Tuloksena saadaan esille, miten näkemykset eroavat eri väestöryhmissä ja asuinalueilla.
Kysely voidaan toteuttaa joko verkko- tai postikyselynä. Se voidaan toteuttaa myös paikkatie-
tokyselynä, jolloin vastaukset saadaan liitettyä karttapohjalle. Kyselyn tuloksia hyödynnetään
paikallisen turvallisuustyön toimenpiteiden seurannassa.

Lisätietoa: <https://rikoksentorjunta.fi/turvallisuuskysely>

Turvallisuuskävely. Turvallisuuskävelyllä saadaan tietoa asuinalueen turvallisuustilanteesta
asukkailta ja alueen toimijoilta. Kävely voidaan kohdistaa tiettyyn teemaan tai tietylle koh-
deryhmälle, kuten muistisairaille. Kävely on hyvä järjestää kunnan eri viranomaisten, pelas-
tuslaitoksen, alueen palveluntuottajien, järjestöjen, yhdistysten ja asukkaiden yhteistyönä.
Turvallisuuskävelyllä ympäristöä tarkastellaan ennalta suunnitellulla reitillä. Sovitut vetäjät
huolehtivat havaintojen dokumentoinnista tekemällä muistiinpanoja, kuvaamalla tai videoi-
malla. Kävelyn aikana havainnoidaan alueen siisteyttä ja kunnossapitoa, liikennejärjestelyjä,
sosiaalista ympäristöä ja toimintamahdollisuuksia sekä turvallisuuden tai turvattomuuden
tunteita synnyttäviä paikkoja.

Lisätietoa: <https://rikoksentorjunta.fi/tietoa-turvallisuuskavelyista>

Virtuaalinen turvallisuuskävely. Vuonna 2018 turvallisuuskävelyä kokeiltiin Vantaan
Myymäessä julkisen ulkotilan suunnittelussa virtuaalisesti. Liikkumisrajoitteisten osalta
virtuaalinen kävely voi parantaa osallistumismahdollisuuksia ympäristön arviointiin. Näkö-
ja kuulorajoitteisten henkilöiden osallistuminen taas vaikeutuu tai estyy kokonaan. Lisäksi
turvallisuuden kokemuksellisen ulottuvuuden tavoittaminen jää puutteelliseksi.

Lisätietoa:

[https://rikoksentorjunta.fi/documents/5235988/56402368/2019-1_Haaste.pdf/c3b-
5ba9b-8154-b263-8bc8-0e6ce60dbf2b/2019-1_Haaste.pdf?t=1617029215266](https://rikoksentorjunta.fi/documents/5235988/56402368/2019-1_Haaste.pdf/c3b-5ba9b-8154-b263-8bc8-0e6ce60dbf2b/2019-1_Haaste.pdf?t=1617029215266)

Esteettömyyskävely. Esteettömyyskävelyillä tarkastellaan erityisesti kulkuväylien käveltävyyttä ja palvelurakennusten sisäänkäyntien toimivuutta. Kävelyt kohdistuvat usein kohteisiin, joissa on jo todettu ongelmia esteettömyydessä. Kunnan vammais- ja vanhusneuvostot ovat aktiivisia kävelyiden järjestämisessä.

Lisätietoa: <https://www.invalidiliitto.fi/eskeh-kartoituslomakkeet-ja-opas>

Ikä- ja muistiystävällisyyden tarkistuslista. Asuinalueiden toimivuutta voidaan tarkastella myös ikä- ja muistiystävällisyyden näkökulmasta. Ikäystävällisyyttä arvioitaessa tarkastellaan erityisesti fyysistä ja sosiaalista ympäristöä sekä palveluiden esteettömyyttä, saavutettavuutta ja liikkumisen helppoutta. Apuna voi käyttää Maailman terveysjärjestön WHO:n kahdeksan teemakokonaisuuden tarkistuslistaa raportista Ikäystävällisyyden edistäminen asuinalueilla ja taajamissa. Lyhyempi lista löytyy oppaasta Muisti- ja ikäystävällisyyttä asuinympäristöihin.

Lisätietoa:

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162050/YM_2020_2.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Lisätietoa:

<https://www.ikainstituutti.fi/muisti-ja-ikaystavallisyutta-asuinymparistoihin-pikaopas/>

Liikenteen vaaranpaikkakartoitus. Liikenneturva on laatinut kunnille toimintamallin, jossa liikenneympäristön vaaranpaikat kartoitetaan yhdessä ikääntyneiden kanssa. Kartoituksia on tehty vanhusneuvostojen aloitteesta ja järjestäminä yhdessä eläkeläisjärjestöjen ja kuntien teknisen toimen kanssa.

Lisätietoa:

<https://www.liikenneturva.fi/tuote/liikenteen-vaaranpaikkakartoitus-opas/>

4 Kunnat ikääntyneiden asuinalue-turvallisuuden edistäjinä

Ikääntyneiden asumisen tarpeisiin on kunnissa syytä varautua suunnitelmallisesti ja ennakoiden. Jotta asuminen olisi turvallista, tarjolla tulee olla ikäihmisille soveltuvia esteettömiä asuntoja, yhteisöllisiä asumisen ratkaisuja sekä ikäystävällisiä asuinympäristöjä, niin että palvelut ovat lähellä. Erityisesti ikääntyneiden omaa varautumista asumiseensa tulee tukea.

Turvallisuus liittyy monin tavoin ihmisten arjen hyvinvointiin ja sitä kautta julkisen sektorin eri toimialoihin. Asuinalueturvallisuuden edistämisessä tarvitaan toimijoita niin kaavoituksesta ja maankäytön suunnittelusta, asuntotoimesta ja kunnallistekniikasta kuin pelastustoimesta ja sosiaali- ja terveydenhuollosta. Kuntien ikääntyneiden asukkaiden turvallisuutta edistävä työ liittyy sekä havaittujen turvallisuusongelmien korjaamiseen että ennen kaikkea ongelmia ennalta ehkäisevään työhön ja niiden yhteiskunnallisiin juurisyihin puuttumiseen. Asuinalueturvallisuus liittyy sosiaali- ja terveystieteisiin, ikääntymis-, alue- ja asuntopoliittisiin, yhdyskuntasuunnitteluun sekä niissä tehtyihin suunnitelmiin. Tärkeitä turvallisuuden suhteiden ovat etenkin vanhushuolteen perustuva ikääntymispoliittinen suunnitelma sekä asuin ympäristöjen ikä- ja muistiystävällisyyden kehittäminen. Lainsäädännön viimeaikaisissa uudistuksissa ikääntyneiden asumisen esteettömyys, turvallisuus ja yhteisöllisyys on nostettu yhä vahvemmin esille.

Ikäasuminen kuntien strategioihin. Osana sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämissuunnitelman toimeenpanoa Varsinais-Suomen kunnille ollaan laatimassa ikäasumisen ohjelman suosituksia. Niiden avulla ikääntyneiden asuminen ja siihen liittyvät tietotarpeet kiinnittyvät kuntien strategiaan.

Lisätietoa:

<https://vssotehankkeet.fi/article/ikaasumisen-ohjelmat-osaksi-kuntien-strategioita/>

4.1 Paikallinen turvallisuustyö ja -suunnitelma

Kuntien turvallisuustyön ytimenä on paikallinen turvallisuussuunnitelma, joka tehdään onnettomuuksien, tapaturmien ja rikosten ehkäisemiseksi ja turvallisuuden tunteen parantamiseksi. Turvallisuussuunnittelun tueksi on kansallisissa linjauksissa esitetty kuusi, keskeisiin tavoitteisiin liittyvää toimenpidekorttia. Niistä yksi on ikääntyneiden asumisen turvallisuus. Myös julkisten tilojen turvallisuus liittyy asuinalueturvallisuuteen. Toimenpidekorttien mukaan suunnitelmassa kuntien tulisi tunnistaa ne julkiset paikat, joissa tapahtuu paljon kaatumisia tai kaatumisriski on suuri, ja joissa tapahtuu häiriökäyttäytymistä ja onnettomuuksia. Paikallinen turvallisuussuunnitelma ei ole kuitenkaan lakisääteinen ja se toteutuu kunnissa hyvin vaihtelevasti.

Turvallisuussuunnittelun toimenpidekortit

- Nuorten rikollisuuden vähentäminen
- Ikääntyneiden asumisen turvallisuuden kehittäminen
- Lähisuhdeväkivallan vähentäminen
- Hyvien väestösuhteiden edistäminen
- Alkoholisti johtuvien turvallisuushaittojen ennaltaehkäisy
- Julkisten tilojen turvallisuus.

Lisätietoa: <https://sisainturvallisuus.fi/toimenpidekortit>

Turvallisuussuunnitelmassa tuodaan esille turvallisuustyön tavoitteet, kohteet, toimenpiteet sekä seurannassa ja arvioinnissa käytettävät mittarit. Kunnan eri hallinnonalat laativat yhdessä turvallisuussuunnitelman yleensä valtuustokaudeksi yhteistyössä poliisin, pelastuslaitoksen ja paikallisten toimijoiden kanssa. On tärkeää, että turvallisuussuunnitelma on yhteydessä kunnan lakisääteisiin suunnitelmiin, kuten hyvinvointikertomukseen sekä muihin turvallisuuteen vaikuttaviin suunnitelmiin.

Suunnitelma sisältää käytännön toimenpiteitä, joita turvallisuustyöhön osallistuvat tahot toteuttavat yhteistyössä tai omana toimintana. Keskeistä on saada turvallisuustyöhön mukaan sekä ennalta ehkäisevää työtä tekevät että korjaavista turvallisuustoimista vastaavat tahot. Turvallisuutta edistävässä työssä tarvitaan tietoa turvallisuuden tunteesta, turvallisuusongelmista ja niiden syistä sekä riskitekijöistä. Osa tarvittavista tiedoista löytyy olemassa olevista tilastotiedoista, kuten poliisi- ja pelastustoimen tilastoista sekä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tietokannoista. Asukkailta tietoa saadaan esimerkiksi turvallisuuskyselyillä tai asuinaluekohtaisilla turvallisuuskävelyillä.

Ikääntyneiden asuinalueiden turvallisuuden edistämisessä tietoa tarvitaan erityisesti fyysisen ympäristön turvallisuudesta, kuten esteettömyydestä ja kulkuväylien kunnosta, jotka ovat kävelyturvallisuudelle oleellisia sekä liikennejärjestelyistä. Sosiaalisen turvallisuuden vahvistamiseksi tiedot turvattomuuden tunteeseen ja yhteisöllisyyteen liittyvistä tekijöistä ja häiriökäyttäytymisestä ovat keskeisiä. Asuinalueiden turvallisuuden seurannassa tilastotietojen yhdistäminen paikkatietoihin ja niiden visualisointi karttapohjalla on toimiva menetelmä.

KUVA 18. Pelkkä kameravalvonta ei takaa turvallisuutta.

Paikallinen turvallisuussuunnitelma Joensuussa. Joensuun kaupungin turvallisuussuunnitelmassa (2020–2024) hyödynnetään turvallisuussuunnittelun kansallisia toimenpidekortteja. Suunnitelman toiminnallinen ohjelma on esitetty toimenpidekorttien muodossa: visiot, tavoitteet, toimenpiteet ja mittarit. Mukana ovat ikääntyneiden asuinalueturvallisuuden kannalta merkitykselliset kortit, kuten Ikäihmisten asumisen turvallisuuden kehittäminen ja Julkisten tilojen turvallisuus. Näiden lisäksi Joensuussa on laadittu myös omia kortteja, kuten Ikäihmisten arjen turvallisuuden edistäminen ja Asumisen ja elinympäristön turvallisuus.

Ikääntyneiden osalta tuodaan esille asumisen turvallisuusriskien tunnistaminen, muistisairaiden arjen turvallisuus, ikäteknologian ja apuvälineiden hyödyntäminen, rakennetun ympäristön turvallisuusratkaisut, kaatumispaikkojen tunnistaminen, jälkiasennushissien rakentaminen, yksinäisyyden ehkäisy ja turvallisuutta koskevan tiedon lisääminen. Esillä ovat myös häiriöitä tai onnettomuuksia aiheuttavien paikkojen tunnistaminen, kameravalvonnan parantaminen sekä liikkumisen turvallisuuden edistäminen. Joensuun suunnitelma ja myös muita turvallisuussuunnitelmia löytyy Tuovi-portaalista.

Lisätietoa: <https://sisainturvallisuus.fi/turvallisuussuunnitelmat>

Liikenneturvallisuustyö on tärkeä osa asuinalueiden turvallisuuden kehittämistä. Ikääntyneiden asukkaiden näkökulmasta huomiota tulisi kiinnittää erityisesti kevyen liikenteen väyliin ja jalankulun turvallisuuteen. Kunnan liikenneturvallisuussuunnitelma tavoitteineen ja toimenpiteineen on keskeinen perusta liikenneturvallisuudesta huolehtimiselle. Suunnitelman toteutusta seurataan kunnan liikenneturvallisuusryhmässä. Suunnitelma voidaan laatia myös osana paikallista turvallisuussuunnitelmaa. Kuntien eri toimialojen ohella liikenneturvallisuustyön keskeisiä toimijoita ovat poliisi, pelastuslaitos, ELY-keskukset ja Liikenneturva.

Ikäystävällinen liikennesuunnittelu. Green-SAM hankkeessa kehitettiin kestäviä ja ikäystävällisiä liikkumisen palveluita kuudessa eri Euroopan maassa. Tavoitteena oli lisätä senioreiden osallistumista uusien liikenneratkaisujen kehittämiseen, suunnitteluun ja päätöksentekoon.

Lisätietoa: <https://greensam.eu/>

Tampereen liikennesuunnittelu. Tampereella jalankulun turvallisuutta ja esteettömyyttä parannetaan monin keinoin. Asuinalueille asetetaan 30 km/h nopeusrajoituksia, jotka osoitetaan liikennemerkkein ja ajoratamaalauksin. Lisäksi tehostetaan valaistusta ja raivataan kasvillisuutta suojateiden kohdalla. Suojatie voidaan merkitä myös huomiovaloilla. Suojateiden sijaan alhaisten liikennemäärien kaduille voidaan toteuttaa ylityspaikkoja, joiden kohdalla on madallettu reunakivi. Tampereelle on määritelty esteettömyyden erikoistason reittien tavoiteverkko. Tammelan alueelle, ikääntyneiden palvelukeskuksen läheisyyteen, on suunnitteilla esteetön kävelyreitti penkkeineen. Kaupunkitilan hahmottamisen tueksi on kävelijöille asennettu alueopasteita keskeisiin paikkoihin. Uudet kohteet ja reitit joukkoliikennevälineisiin toteutetaan esteettömiksi. Tietoa liikennesuunnitteluun saadaan monipuolisesti mittauksin, asukaskyselyin ja palautteiden perusteella. Paikkatietoaineistoa on muun muassa suojateistä, penkkien sijainnista ja katujen kaltevuuksista. Suunnittelun tueksi on laadittu esteettömyysohjeistusta, jalankulkijoiden kadunylitysjärjestelyjen suunnitteluohje, suojateiden tyyppipiirustukset ja esteettömyyden erikoistason reittien määrittelyperiaatteet.

KUVA 19. Raitioliikenne voidaan toteuttaa esteettömäksi.

KUVA 20. Alueopasteet helpottavat kaupunkitilan hahmottamista.

4.2 Kuntien ikäpoliittinen suunnitelma ja hyvinvointikertomus

Ikääntyneiden turvallisuuteen vaikutetaan myös kuntalaisten terveyttä ja hyvinvointia edistävien ikäpoliittisen suunnitelman ja hyvinvointikertomuksen kautta. Vanhuspalvelulain mukaan kunnan on laadittava suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi ja iäkkäiden tarvitsemien palvelujen järjestämiseksi. Valtuustokausittain tarkistettava suunnitelma laaditaan osana kunnan strategista suunnittelua ja sen hyväksyy kunnanvaltuusto.

Asuminen ja siihen liittyvät tekijät ovat ikääntyneiden hyvinvoinnin ja turvallisuuden kannalta olennaisia. Ikääntyneiden asumisen ennakointiin ja varautumiseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet on hyvä määritellä kunnan ikäpoliittiseen suunnitelmaan ja seurata aktiivisesti niiden edistymistä. Asunnon ohella myös koko asuinalueen on oltava sellainen, että se tukee ikääntyvien kuntalaisten hyvinvointia.

Myös lakisääteisen, kerran valtuustokaudessa laadittavan hyvinvointikertomuksen avulla voidaan seurata ja arvioida ikääntyneiden asumisturvallisuutta. Kertomuksella seurataan kunnan asukkaiden terveyttä ja hyvinvointia, niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin sekä kuntalaisten hyvinvointitarpeisiin vastaavia palveluja toimenpiteineen. Sen voi tehdä sähköisenä Kuntaliiton ylläpitämällä työvälineellä ([hyvinvointikertomus.fi](https://www.kuntaliiton.fi/hyvinvointikertomus)).

Jotta turvallisuus niveltäisi selkeästi hyvinvointikertomuksiin, siihen liittyvistä teemoista tulee muodostaa indikaattoreita, joilla turvallisuustoimenpiteiden toteutumista voidaan seurata asuinalueetasolla. Indikaattoreissa tulee huomioida ikääntyneiden turvallisuuden ja turvallisuuden tunteen keskeiset tekijät. Seurattavia asioita voivat olla esimerkiksi yksin asuvien ikääntyneiden määrä, kaatumisten ja lonkkamurtumien määrä, katuturvallisuusindeksi, häiriökäyttäytyminen ja vahingonteot julkisilla paikoilla sekä turvallisuuskyselyllä selvitettävä turvallisuuden tunne. Sähköiseen hyvinvointikertomukseen on valmistelussa indikaattoreita, jotka kuvaavat turvallisuutta ja sen kehittymistä paikallis- ja alueetasolla. Tietojen seuraaminen karttapohjaisin sovelluksin tukee suunnittelua.

Hyvinvointi paikkatiedoksi. Alueellisen hyvinvoinnin kuvaamiseen on kehitetty paikkatietopohjainen, eri toimijoita osallistava StrateGIS-menetelmä, jota kunnat voivat hyödyntää kaupunkisuunnittelun ja päätöksenteon tukena.

Lisätietoa:

https://www.syke.fi/fi-FI/Tutkimus_kehittaminen/Tutkimus_ja_kehittamishankkeet/Hankkeet/Paikkatietopohjainen_menetelma_ympariston_hyvinvointitekijoiden_tunnistamiseen_StrateGIS

Asuinalueindikaattoreita hyvinvointikertomuksessa. Kuopion kaupungin sähköisessä hyvinvointikertomuksessa ja -suunnitelmassa 2021–2025 raportoidaan seuraavia asuinalueeseen liittyviä tekijöitä:

- asukkaiden tyytyväisyys liikkauten torjuntaan ja lumenauraukseen sekä katujen ja puistojen viihtyisyyteen ja kunnossapitoon asteikolla 1–5 alueittain eri kohteissa
- päivittäistavarakauppojen saavutettavuus ikääntyneille asukkaille asteikolla 250 m–5 km
- asukkaiden tyytyväisyys asuinalueen turvallisuuteen asteikolla 1–10
- katuturvallisuusindeksi, erityyppisten rikosten määrät, pelastuslaitoksen tehtävät, ikäihmisten kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot.

Lisätietoa:

<https://www.kuopio.fi/documents/7369547/8799776/Kuopion+hyvinvointikertomus+ja+suunnitelma/5d74a8eb-e35a-4b32-b004-67395100416f>

KUVA 21. Puistojen viihtyisyys ja hyvä kunnossapito kannustaa ulkoilemaan.

4.3 Ikäystävällisyyden edistäminen

Kunnissa ikäystävällisyys ymmärretään usein laajasti ikä- ja muistiystävällisyytenä. Teemaa pohditaan kunnan tasolla sekä yksittäisiä asuinalueita ja asuinkortteleita kehitettäessä. Ikäystävällisyyden kehittämisessä korostuvat fyysinen ympäristö, sosiaalinen ympäristö ja palvelut. Lähtökohtana on ikääntyneiden ihmisten näkökulma ja tarpeet. Tavoitteena on ympäristö, joka on hyvä kaikille ja kaikenikäisille – myös heille, joiden liikkumiskyky tai muistitoiminnot ovat heikentyneet.

Ikäystävällisyyttä edistettäessä huomioidaan fyysisen ympäristön turvallisuus ja toimivuus, etenkin esteettömyys, hahmotettavuus ja käveltävyys. Samalla huomio kiinnitetään sosiaalisen ympäristön yhteisöllisyyteen ja yhdenvertaisuuteen. Tarkasteltavana on myös palvelujen saavutettavuus sekä asukkaille tarjolla olevat toiminta- ja osallistumismahdollisuudet. Tarkoituksena on saada ikääntyneet ihmiset itse mukaan oman asuinympäristön kehittämiseen. Ikäystävällisyyden ja turvallisuuden kehittämisen päämäärät ovat osin yhteneviä ja toisiaan täydentäviä. Kummassakin näkökulmassa on tärkeää liikkumisen turvallisuus ja turvallisuuden tunnetta ylläpitävä yhteisöllisyys.

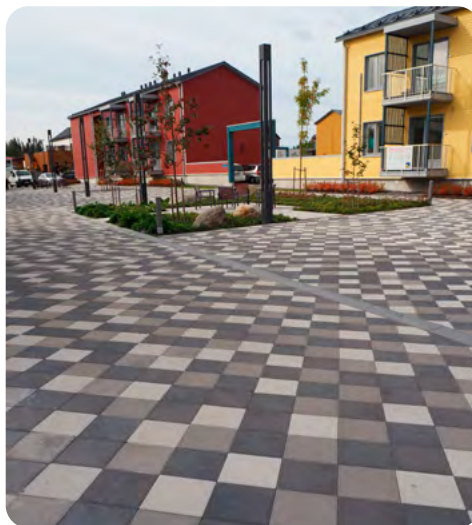
Haukivuoren ikä- ja muistiystävällinen taajama. Mikkelin kaupunkiin kuuluvaa Haukivuoren taajama-aluetta kehitetään ikä- ja muistiystävälliseksi. Kehittäminen liittyy samaan aikaan meneillään olevaan asemakaavan muutokseen, joka tähtää kävelijäystävällisen kylämiljöön luomiseen. Alueen soveltuvuutta ikäihmisille tarkastellaan niin rakennetun ympäristön, palveluiden kuin sosiaalisen verkoston osalta. Hankkeessa on asukkaille tehty elämälaatukysely, ja pääosin ikäihmisistä koostuva asukasraati on tehnyt liikkumisreittien sekä palveluiden saavutettavuuden ja kattavuuden arviointeja.

Ikä- ja muistiystävällisyyden edistämiseksi on tehty lukuisia ehdotuksia. Ehdotukset ovat liittyneet opasteiden sijoitteluun, penkkien lisäämiseen, valaistuksen parantamiseen, kulkuväylien levenyttämiseen ja routavaurioiden korjaamiseen sekä suojatiemerkintöjen selkeämpään erottumiseen. Ikääntyneille on ideoitu senioripuistoa. Myös asumisen turvallisuus, asuntojen korjausneuvonta ja julkisen liikenteen parantaminen ovat olleet osa kehittämiskokonaisuutta. Turvallisen liikkumisen edistämiseksi on järjestetty infotilaisuuksia kaatumisten ehkäisystä ja apuvälineistä.

Lisätietoa:

<https://www.essote.fi/tietoa-meista/hankkeet/ika-ja-muistiystavallinen-haukivuoren-taajama-alue/>

Kuva 22. Asuinalueiden pinnoiteratkaisut eivät saisi olla vaikeasti hahmotettavia.

4.4 Poikkisektorinen yhteistyö

Laaja-alaisen turvallisuuden edistämiseksi tarvitaan sektorirajat ylittävää yhteistyötä. Tärkeää on tunnistaa se, mitä merkitystä kunkin tahon toiminnalla on turvallisuuden kannalta ja luoda yhteinen käsitys turvallisuudesta ja sen kehittämisestä. Yhteinen tavoite kirkastuu toimijoiden keskusteluissa, tietoja hankkimalla ja kokemuksia vaihtamalla.

Asuinalueilla tehtävässä turvallisuustyössä keskeisiä toimijoita ovat sosiaali- ja terveystoimi, järjestötoimijat, palveluja tuottavat yritykset, eri-ikäiset asukkaat sekä asuinympäristöjen suunnittelusta ja ylläpidosta vastaavat tahot poliisi- ja pelastusviranomaisten ohella. Oppilaitokset voivat tehdä osana opetustaan asuinympäristöön liittyviä arviointi- ja tiedonkeruutehtäviä sekä suunnitelmia. Jotta ikääntyneiden kokemukset turvallisuudesta tulevat huomioiduksi asuinympäristöjen suunnittelussa, vanhusneuvostojen ja ikäihmisiä edustavien järjestöjen osallistuminen tulee varmistaa.

Eri teemat – turvallisuus, esteettömyys ja hyvinvointi – on hyvä nähdä osana samaa kokonaisuutta. Turvallisuusuhkiin puuttumisen ja häiriötekijöiden poistamisen ohella voidaan tukea ihmisten elämänhallintaa sekä vahvistaa yhteisöllisyyttä ja ihmisten keskinäistä luottamusta. Tällainen tehtäväkokonaisuus koskee kaikkia.

Yhdyskuntatyö ja etsivä lähityö Helsingissä. Helsingissä yhdyskuntatyön ja etsivä lähityön kautta kehitetään asuinalueita ja puututaan havaittuihin epäkohtiin. Yhdyskuntatyössä kaupunginosan viihtyisyyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia parannetaan pitkäjänteisesti yhdessä asukkaiden, alueen yhdistysten ja yritysten sekä viranomaisten kanssa. Epäkohtiin ja kehittämistarpeisiin tartutaan nopeasti ja selvitetään, miten ja kuka ne voisi ratkaista. Mikäli siihen tarvitaan useita toimijatahoja, yhdyskuntatyö saattaa toimijat yhteen. Asukkaat voivat esittää huoliaan ja havaintojaan asukasilloissa tai ottaa suoraan yhteyttä yhdyskuntatyöhön.

Lisätietoa:

<https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto/palvelut/palvelukuvaus?id=7540>

Auttava yhteisö Oulussa. Hanke haastaa oululaisia naapurustoja ja asuinyhteisöjä julistautumaan auttavaksi yhteisöksi ja aktivoimaan naapuriapua omassa yhteisössään. Tämä tukee ikääntyneiden kotona asumisen edellytyksiä ja lisää koettua turvallisuutta. Hankkeeseen ilmoittautuneet nimeävät yhteyshenkilön, järjestävät kokoontumisen naapuriavusta ja saavat hankkeelta opastusta ja materiaalia yhteisen pohdinnan tueksi.

Lisätietoa: <https://www.ouka.fi/oulu/auttavayhteiso>

4.5 Toimintatapoja kuntien turvallisuustyöhön

WHO:n verkosto ikäystävällisyyden kehittämiseksi. Maailman terveysjärjestö WHO tarjoaa kunnille yhtenäisen kehyksen ikäystävällisyyden kehittämiseksi sekä runsaasti aiheeseen liittyvää tietoa ja työvälineitä. Suomesta verkostoon ovat liittyneet Tampere (2012), Turku (2019), Kerava (2020) ja Vaasa (2021). Verkostosta saa tarkempaa tietoa Age-friendly World -verkkosivuilta.

Lisätietoa: <https://extranet.who.int/agefriendlyworld>

Ikääntyneiden liikuntaryhmät ja lähiliikuntapaikat. Ikäihmisten kaatumisia ja tapaturmia voidaan ennaltaehkäistä ylläpitämällä ikääntyneiden kuntalaisten fyysistä toimintakykyä. Voimaa ja tasapainoa harjoittavat liikuntaryhmät sekä lähiliikuntapaikkojen tarjoaminen on tähän hyvä keino. Ikäystävällisiin liikkumisympäristöihin liittyviä esimerkkejä löytyy Ikäinstituutin sivustolta. Laajemmin tietoa ikääntyneiden liikunnan edistämisestä kunnissa sekä voima- ja tasapainoharjoittelusta löytyy Voimaa vanhuuteen -sivustolta.

Lisätietoa: <https://www.ikainstituutti.fi/ikaystavalliset-liikkumisymparistot>

Lisätietoa: <https://www.voimaavanhuuteen.fi/>

Kaupunkiympäristön kunnossapidon arviointi. Turun kaupungin Hyvä arkiympäristö -toimintamallissa arvioidaan yhdessä asukkaiden kanssa alueiden hoitoa ja kunnossapitoa. Ikääntyneiden asukkaiden kanssa on tehty yhdessä videoita Hyvä arkiympäristö -kävelyjä. Niiden perusteella kunnossapitoa on kohdennettu reiteille, joita ikääntyneet asukkaat käyttävät ja ajoitettu sitä heidän päiväryhtiinsä sopivaksi.

Lisätietoa: <https://www.turku.fi/arkiymparisto>

Liukastumisvaroituspalvelu. Liukastumisvaroituspalvelussa asukkaita varoitetaan liukkaasta kelistä tekstiviestillä. Talvihoidon päivystäjä lähettää varoitusviestin, samalla kun hiekoittajat hälytetään töihin. Varmoina pidetyissä tilanteissa varoitusviesti lähetetään keliennusteiden perusteella. Toiminnassa ovat mukana suuret kaupungit Helsinki, Lahti, Oulu, Jyväskylä, Kuopio ja Joensuu.

Lisätietoa: <https://liukastumisvaroitus.fi/>

Liukuesteiden jakaminen. Sen ohella, että huolehditaan kulkuväylien ylläpidosta, talvihie-
kotuksesta ja riittävästä valaistuksesta, voidaan kaatumisia ehkäistä myös kenkiin kiinnitettä-
villä liukuesteillä. Useat kunnat tarjoavat ikääntyneille kuntalaisille maksutta jalkineiden liu-
kuesteitä. Niitä jaetaan esimerkiksi kaikille 65 vuotta täyttäneille tai vanhemmille ikäryhmille.

Hyvinvointia edistävät kotikäynnit ja palvelutarpeen arviointi. Hyvinvointia edistävät
kotikäynnit ja palvelutarpeen arviointi ovat kunnissa vakiintuneita toimintatapoja, joiden yh-
teydessä voidaan tarkastella ikääntyneiden kuntalaisten asuinolojen ja kodin lähiympäristön
turvallisuutta ja niihin liittyviä tarpeita. Kotikäynnit voidaan toteuttaa esimerkiksi kotihoidon
ja pelastustoimen yhteistyönä.

Vaarailmoitus. Viranomaisia koskee pelastuslaissa ilmoitusvelvollisuus havaitusta vaarasta.
Sen mukaan viranomaisten tulee ilmoittaa asunnoissa, rakennuksissa ja muissa kohteissa
havaitsemansa palovaara tai muu onnettomuusriski alueen pelastusviranomaisille. Myös
vanhuspalvelulain mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten ja pelastusviran-
omaisten tulee ilmoittaa kunnan sosiaalihuollon viranomaiselle viipymättä tiedossaan ole-
vasta apua tarvitsevasta iäkkästä henkilöstä, joka on kykenemätön huolehtimaan itsestään
ja turvallisuudestaan.

Lisätietoa: <https://apps.pelastuslaitokset.fi/vaarailmoitus/>

KUVA 23. Hyvä valaistus ei häikäise.

5 Järjestöt kehittämässä asuinalue-turvallisuutta

Järjestöt tavoittavat monenlaisia ikääntyneiden ihmisten ryhmiä ja tuovat esille heidän näkemyksiään. Ikääntyneiden kannalta keskeisiä ovat etenkin erilaiset sosiaali- ja terveysjärjestöt sekä eläkeläisjärjestöt. Vapaaehtois- ja vertaistoimintaa ylläpitävät järjestöt näkevät työssään myös niitä ihmisten tarpeita ja arjen tilanteita, joita eri viranomaiset eivät kohtaa.

Kansalaislähtöistä toimintaa kanavoidessaan järjestöt voivat löytää uusia tapoja tukea ihmisten hyvinvointia. Etenkin ennalta ehkäisevää työtä kehitettäessä järjestöjen panos on merkittävä. Turvallisuuden edistämiseksi voi löytyä ihmisten omasta arjesta lähteviä oivalluksia järjestötoiminnan kautta. Järjestöjen kautta välitetty tieto voi myös motivoida ikääntyneitä paremmin tarkastelemaan omaa turvallisuutta ja toteuttamaan sitä parantavia toimenpiteitä kuin viranomaisten tiedotus.

5.1 Järjestöjen turvallisuustyö

Asuinympäristöjen turvallisuuden edistämässä paikalliset yhdistykset ovat tärkeitä. Hyödyllistä tietoa asuinalueiden turvallisuudesta voidaan saada esimerkiksi muistiyhdistysten ja vammaisyhdistysten kautta. Monipuolisesti asukkaiden näkemyksiä kokoavat ja tuovat esille asukas- ja kyläyhdistykset. Valtakunnalliset keskusjärjestöt voivat kampanjoillaan ja lausumillaan nostaa esille yhteisiä turvallisuuteen liittyviä huolia ja levittää hyviä käytäntöjä paikalliseen käyttöön.

Yhdistysten kautta yksittäisenkin asukkaan huomiot voivat päätyä yleiseen tietoisuuteen ja toimenpiteiden kohteiksi. Yhdistyksillä voi olla myös edustus kunnan toimielimissä, kuten vanhusneuvostossa, mikä vahvistaa vaikutusmahdollisuuksia asuin ympäristön suunnitteluun ja kunnossapitoon liittyviin asioihin.

Yhdistykset voivat tehdä aloitteita asuinalueilla pidettävistä katselmuksista ja järjestää erilaisia arviointikävelyjä, tilaisuuksia sekä koulutusta turvallisuuden ja toimintakyvyn tueksi. Järjestöjen käyttöön on kehitetty toimintamalleja ja tarkistuslistoja, joiden avulla voidaan paikallisesti arvioida asuinalueiden turvallisuutta ja soveltuvuutta ikääntyneille asukkaille. Valtakunnallisilla keskusjärjestöillä on verkkosivuillaan tietoja ja ohjeita turvallisesta asuin ympäristöstä, joita yhdistykset voivat hyödyntää.

Muistiystävällisyyttä palveluihin. Etelä-Pohjanmaan Muistiyhdistys on kehittänyt muisti- ja ikäystävällinen yritys -toimintamallin, jossa yrittäjiä ja yritysten henkilökuntaa valmennetaan kohtaamaan muistisairaita asiakkaita ja huomioimaan heidän tarpeensa palveluissaan.

Lisätietoa: <https://www.muistiyhdistys.fi/uploads/OPAS2020.pdf>

Muistiystävällisen ympäristön pikaopas. Muistiliitto ja Salon Muistiyhdistys ovat laatineet oppaan helposti tavoitettavasta, selkeästä ja kiireetöntä kohtaamista tukeva-
ta ympäristöstä.

Lisätietoa:

https://www.muistiliitto.fi/application/files/5615/0912/0018/Muistiystavallisen_ympariston_pikaopas_web.pdf

KUVA 24. Kunnossapito vaikuttaa palvelujen saavutettavuuteen.

5.2 Toimintatapoja järjestöjen turvallisuustyöhön

Muistiystävällinen Vuosaari. Muistiystävällinen Vuosaari -hanke käynnistyi Helsingin Muistiyhdistyksen johdolla vuonna 2017 tarpeesta parantaa ikääntyneiden ja muistisairaiden palveluja alueella sekä lisätä ymmärrystä muistisairauksista ja muistisairaahan kohtaamisesta. Tarkoituksena on myös tukea muistisairaiden ikäihmisten kotona asumista ja rohkaista ulos käyttämään alueen palveluja. Työtä tehdään moniammatillisessa ja sektorien rajat ylittäväs-
sä ryhmässä, jossa on mukana myös muistisairaita. Keskusteluryhmissä on saatu esille niitä tekijöitä, jotka muistisairaiden itsensä mielestä helpottavat turvallista liikkumista asuinympäristössä. Näitä ovat esimerkiksi turvalliset katujen ylitykset, hyvin merkityt suojatiet, toimiva kunnossapito, selkeät opasteet, riittävän isot kirjaimet katujen nimikylteissä ja hyvä valaistus. Kehittäminen on Vuosaarella vielä kesken, mutta tarve tällaiselle toiminnalle on tullut esiin myös muissa kaupunginosissa.

Eläkeläisjärjestöt ikäystävällisyyden edistäjinä. Eläkeläisyhdistykset ovat aktiivisesti edistäneet ikäystävällisyyttä kunnissa. Esimerkiksi Eläkeläiset ry on ottanut tavoitteekseen kannustaa Suomen kuntia liittymään Maailman terveysjärjestön WHO:n ylläpitämään ikäystävällisten kuntien verkostoon. Siksi järjestö on laatinut kunnille tehtävän ikäystävällisyysaloitteen mallipohjan, jossa rohkaistaan kuntaa liittymään WHO:n verkostoon. Mallipohjaa voidaan kussakin kunnassa täydentää omaa kuntaa koskevilla perusteluilla.

Lisätietoa: <https://elakelaiset.fi/toiminta/ikaystavallinen-kunta/>

Turvakoutsit. Turvakoutsitoiminnan tarkoituksena on viedä väestölle tietoa koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisystä, kuten ikääntyneiden kaatumisen ehkäisystä. Turvakoutsien valmennus on osa Suomen Punaisen Ristin koordinoiman Tapaturmien ehkäisyverkoston työtä. Tietoa toiminnasta saa Suomen Punaisen Ristin vapaaehtoisille suunnatulta RedNetsi-vustolta.

Lisätietoa: <https://rednet.punainenristi.fi/turvakoutsit>

KaatumisSeula. UKK-instituutin KaatumisSeula-toimintamallissa on tietoa ja työkaluja ikääntyneiden kaatumisen ehkäisemiseksi. Tietoa aiheesta saa KaatumisSeula-sivuilta.

Lisätietoa: <https://ukkinstituutti.fi/liikkumisen-turvallisuus/kaatumisseula>

Etsivä ja löytävä vanhustyö. Etsivän vanhustyön tarkoituksena on löytää niitä apua tarvitsevia ikäihmisiä, joita viralliset palvelut eivät ole tavoittaneet. Työssä kohdataan ikääntyneitä ihmisiä heidän omassa asuinympäristössään, jolloin huomio voidaan kohdistaa tekijöihin, jotka rajoittavat osallistumista, hankaloittavat arkea tai vaarantavat turvallisuutta. Tietoa aiheesta saa Vanhus- ja lähimmäispalvelun liiton ylläpitämästä etsivän vanhustyön verkostokeskuksesta.

Lisätietoa: <https://www.valli.fi/tyomuotomme/etsivan-vanhustyon-verkostokeskus>

Matalan kynnyksen kohtaamispaikat. Erilaisilla avoimilla ja maksuttomilla kohtaamispaikoilla voidaan lisätä asukkaiden yhteisöllisyyttä sekä keskinäisen luottamuksen ja turvallisuudentunteen lisääntymistä. Järjestöt ylläpitävät kohtaamispaikkoja monille väestöryhmille toimintaa ja vartaistukea tarjoten. Yksi esimerkki kohtaamispaikoista on Vanhus- ja lähimmäispalvelun liiton jäsenyhteisöjen ylläpitämät Iloa Arkeen -pysäkit.

Lisätietoa: <https://www.valli.fi/jasenpalvelut/iloa-arkeen-pysakit/>

Ikäinstituutin kehittämässä Yhdessä kotikulmilla -toiminnassa edistetään ikääntyneiden asukkaiden yhteisöllisyyttä taloyhtiöissä ja asuinalueilla vapaaehtoisten TaloTsempparien ohjaamana.

Lisätietoa: www.ikainstituutti.fi/kotikulmilla

Asuinalueiden turvallisuus on tärkeää ikääntyneiden hyvinvoinnille. Kun liikkuminen on helppoa, asiointi vaivatonta ja tapaa muita ihmisiä, asuminen tuntuu turvalliselta.

Oppaassa kuvataan toimintatapoja, joiden avulla ikääntyneet asukkaat, kunnat ja järjestöt voivat parantaa liikkumisen turvallisuutta ja yhteisöllisyyttä asuinalueilla.

Turvallisuus on monitekijäinen kokonaisuus, jota edistetään parhaiten yhteistyössä eri tahojen kesken.